

בבא מציעא ק"ד

אמר רב פפא, שתי המשניות הראשונות שבפרק שבהם שנינו מקום שנהגו לקצור יקצור, לעקור יעקור¹⁹⁶. וכן אם המעיין יבש, ישנן בין בחכרנות בין בקבלנות, בשניהם אם קיבלה בשליש ולמחצה, מנכה לו לפי מה שנפסד. מכאן ואילך, יש מן המשניות שישנן בקבלנות ולא בחכרנות ויש שישנן בחכרנות ולא בקבלנות.

ואם א' וכו' אינו שמא בעלמא הגמרא שואלת, מדוע אם אמר לו 'חכור לי שדה בית השלחין זה' או 'שדה האילן זה', אם יבש המעיין או נקצץ האילן מנכה לו מן חכורו, יאמר לו אמרתי לך שם בעלמא, כך היא נקראת אבל לא העליתי על המחיר בשביל המעיין. האם לא שנינו, האומר לחבירו 'בית כור עפר אני מוכר לך', אף על פי שאין בו אלא לתך שהוא חצי כור, הגיעו, שלא מכר לו אלא שדה שנקרא בשם 'בית כור', והוא שהשדה נקראת 'בית כור'. וכן אם אמר 'כרם אני מוכר לך' אע"פ שאין בו גפנים הגיעו, שלא מכר לו אלא שם, והוא שנקרא 'כרם'. וכן האומר לחברו 'פרדס אני מוכר לך', אע"פ שאין בו רמונים הגיעו, שלא מכר לו אלא שם 'פרדס', והוא שנקרא 'פרדס'. וכן כאן, יאמר לו מכרתי לך שדה שנקרא בשם 'בית השלחין', 'בית האילן'?

שמואל א' משום שהחוכר א' אמר שמואל, כשהמחכיר אמר לחוכר 'שדה בית למחכיר רבינא א' כשעומד בתוכה השלחין אני מחכיר לך', הוא יכול לומר שם בעלמא אמרתי. אבל כשהחוכר אמר למחכיר שהוא חוכר בית השלחין הוא מקפיד על כך. רבינא אמר, בשני המקרים מדובר שהמחכיר אמר לחוכר, וממה שאמר 'זה' משמע שמדובר כשהוא עומד בתוכה. ולמה אמר בית השלחין, לומר שהוא מחכיר לו בית השלחין כמו שהיא עכשיו¹⁹⁷.

משנה

המקבל שדה מחבירו ולא חרשה ולא זרעה, שמין אותה כמה ראויה לעשות ונותן לו. שכך כותב לו אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא, אם אעשנה בורה ולא אעשה בה את הפעולה הראויה. ודין זה הוא בקבלנות שקבל למחצה ולשליש ולרביע, אבל בחכרנות לא שייך לומר שמין אלא יתן לו את חכירותו.

גמרא

196 אע"ג שכשם שחולקים בתבואה אינו שייך אלא בחכירות עיקר הדבר הרישא הוא גם בקבלנות וגם בחכירות. תוס'.

197 לכאורה משמע שכשאמר חוכר למחכיר היא קפידא בלא טעם זה. אבל א"א לומר כן שהרי המשנה מדברת כשאמר המחכיר לחוכר ובכ"ז אינה קפידא משום שהמחכיר אמר לחוכר. ולא דוקא נקט מחכיר לחוכר אלא רבינא אמר שיש קפידא גם במחכיר לחוכר משום ששמואל לא מצא קפידא במחכיר לחוכר. תוס'. ורמ"ה חולק על התוס'. הגהות הגר"א.

רבי מאיר היה דורש, את הלשון שהדיוטות התרגלו לכתוב¹⁹⁸ שלא כתקנת חכמים לפסוק לפיו את הדין. כמו ששנינו בברייתא, רבי מאיר אומר 'אם אוביר ולא אעביר אשלם במיטבא'. רבי יהודה היה דורש לשון הדיוט כמו ששנינו בברייתא, רבי יהודה אומר, בעל חייב בקרבן לידה וצרעת של אשתו. ואם הוא עשיר, אינו יכול לומר שאין לה כלום ותפטר בקרבן עני. וכן כל קרבן וקרבן שהיא חייבת שלא בנדר ונדבה, כגון קרבן זיבה ואשם וחטאת שעליה¹⁹⁹. שכן כותב לה 'אחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא'²⁰⁰.

הלל הזקן דורש לשון הדיוט באנשי אלכסנדריא וכן הלל הזקן היה דורש לשון הדיוט. כמו שכותבים לכשתכנסי לחופה הוי לי לאינתו ששנינו בברייתא, אנשי אלכסנדריא היו מקדשין את נשותיהם, ובשעת כניסתן לחופה באין אחרים וחוטפים אותם מהן. וכשבקשו חכמים לעשות את בניהם ממזרים, אמר להן הלל הזקן הביאו לי כתובת אמכם. הביאו לו את כתובת אמן שהיו כותבים ביום אירוסין ומצא שכתוב בהן 'לכשתכנסי לחופה הוי לי לאינתו' ולא חלו הקדושין בה עד שתיכנס לחופה, ואם חטפה קודם לכך אינה מקודשת, ולא עשו את בניהם ממזרים.

ר"י בן קרח דורש לשון הדיוט שכן הוא כותב וגם רבי יהושע בן קרחה היה דורש לשון הדיוט, כמו ששנינו בברייתא רבי יהושע

לו תשלומתא דאית לך עלי כל קבל דיכי בן קרחה אומר המלוה את חבירו לא ימשכנו יותר מחובו²⁰¹, שכן כותב לו 'הוי לך כל התשלומין עלי ליפרע ממני דמי משכון זה'. ואם ישיב לו את העבוט אחרי זמן מרובה, שמים את המשכון. ואם משכנו יותר על חובו, נמצא שגובה יותר מחובו שלא כדין. שואלת הגמרא, ולמה לו לכתוב כך²⁰², הרי אמר רבי יוחנן, שאם משכנו והשיב לו את העבוט והלוה מת, המלוה שומטו מעל בניו של הלוה. ואינו כשאר מטלטלין של יתומים שלא משתעבדים לבעל חוב, שכיון שמשכנו קנה את המשכון והוא כמו שלו לגוביינא? עונה הגמרא, שהכתיבה הועילה לו לגירעון. השטר מועיל לפחת דמיו, אם דמי המשכון שהלוה השתמש בו פחתו המלוה יגבה משאר נכסיו עד מה שכתוב בשטר²⁰³.

198 ואפילו לא כתב. תוס'.

199 רש"י מביא את הגרסא בת"כ א"ר יהודה לפיכך אם פטרה אינו חייב בהן שכן היא כותבת לו אחראין דאיתא לי עלך מן קדמת דנא. ופירושה הוא שלפיכך אם גירשה ונתן לה כתובתה ועדיין קרבנותיה עליה אינו חייב בהן שכן היא כותבת לו בתוך השובר שכותבת לו על קבלת כתובתה התקבלתי כתובתי ואחראין דאית לי עלך מן קדמת דנא. וכל אחריות שהיה לי עליך מלפני היום הזה ולשון הספרים איני יודע לפרשו כראוי. רש"י.

200 והתוס' מביא שבתוספתא בכתובות גרסו אדם מביא קרבן עשר על אשתו וכל קרבנות שהיא חייבת שכן כתב לה אחריות דאת לי עליך מן קדמת דנא, מה שאת חייבת קודם שנשאת אפי' חובות שקדמו לנשואין. ובירושלמי משמע שהוא דוקא באלו שהיא חייבת להביא אבל לא בנדריים ונדבות שנדרה ונדבה קודם הנישואין. ואם לוותה ואכלה אין המלוה מוציא מן הבעל אלא מנכסים שהיא הכניסה לו. ולא כר' אחאי גאון. תוס'.

201 אע"ג שאין משלם את הגרעון אלא בכתב לא ימשכנו יותר מחובו. תוס'.

202 רש"י. תוס' הקשו הרי דורשים לשון הדיוט אפי' בלא שכתב ומה הקשו לר"י? וי"ל שאם נאמר כר"י שאמר ששומטו מעל בניו מכח לשון הדיוט היה צריך לפרש זאת. תוס'.

203 תוס' מפרש שלמקשה משמע תשלומין שיש לי עליך לא מכח תחילת המלוה שכבר נפרע בנתינת המשכון

ר' יוסי דורש לשון הדיוט מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה גובה מלוה גובה מחצה וכן רבי יוסי היה דורש לשון הדיוט. כמו ששנינו בברייתא, רבי יוסי אומר, מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה, גובה מלוה. מקום שנפרעת ממנו כשנתארמלה או נתגרשה כל מה שכתוב בשטר כתובתה 'ודין גרוניא דהנעלת ליה מבי גשא לבית בעלה' וכו' כדרך שבעל חוב נפרע ככל הכתוב בשטר מלוה. כגון שכותבים בה כמו שאנו כותבים 'אחריות דנא קבילת עלאי', כן הבעל גובה מאבי הבת את כל מה שכתוב בכתובתה כאילו הלוהו. מקום שנהגו לכפול, גובה מחצה. מקום שנהגו לשום את מה שמכניסה לו בכפליים מדמיו בשביל הכבוד, ולכתוב כפליים בכתובתה כשהיא יוצאת אינה נפרעת אלא החצי, החתן גובה מחמיו מחצה מהכתוב בכתובה.

נהרב לאי גבו שלישי, מרימר היה גובה מאבי הבת כל מה שהיה כותב וכופל. ואמר רבינא למרימר, הרי שנינו מקום שנהגו לכפול גובה מחצה? עונה הגמרא, כאן כשקנה מאבי הבת, כאן כשלא קנה ממנו. רבינא היה משבח וכותב לבתו, וכשאמרו לו שהחתן יקנה ממנו אמר להם, אי הבעל קונה לא כופלים, ואם כופלים הבעל לא קונה.

תנו לבתי ארבע מאה זוזים בכתובתה מעשה באדם שציוה מחמת מיתה, ואמר תנו האם בכתובה או לגוביינא לבתי ארבע מאה זוזים בכתובתה²⁰⁴. שלח רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי, האם האב אמר ארבע מאות לכתובתה על הכתובה, ארבע מאות זוזים שהם מאתים. שיכתבו לה בכתובה ארבע מאות זוז שהם מאתים לגבייה. או על הגוביינא, ארבע מאות שהם שמונה מאות, שיתנו לה ארבע מאות, שיכתבו אותם בכתובתה שמונה מאות. אמר רב אשי, רואים באיזה לשון האב אמר, אם האב אמר תנו לה ארבע מאה זוזים, כוונתו שיתנו לה ארבע מאות שהם שמונה מאות. ואם אמר כתבו לה ארבע מאות, כוונתו ארבע מאה זוזים שהם מאתים.

ויש אומרים, שרב אשי אמר שרואים אם אמר לכתובתה ארבע מאה זוזים, כוונתו ארבע מאות שהם שמונה מאות, ואם אמר בכתובתה כוונתו ארבע מאה זוזי שהם מאתים. ודוחה הגמרא שאין הבדל בין אם אמר לכתובתה ובין אם אמר בכתובתה, כוונתו ארבע מאה זוזים שהם מאתים, עד שיאמר הבו לה ארבע מאות זוזים סתם. אמר אוביר אשלם אלף זוז והוביר שלישי נהרדעי א' משלם שלישי אמרו שהדין הוא שנותן לו שלוש מאות שלושים ושלושה זוז. רבא אמר, שהיא

ומקשה למה צריך לכתוב כך כדי לשומטו מעל בניו. וי"ל שהלוה מקנה לו מדעתו מפני שמחזירו לו לימים רבים ולכן הוא בידו בתור שאלה ולא בתור השבת משכון. תוס'.
204 היה מקום שנהגו לכפול. רש"י.

אסמכתא' ו' אסמכתא' לא קונה. שואלת הגמרא על רבא, במה הדבר שונה ממה ששנינו במשנה, אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא? עונה הגמרא, שבמשנה המקבל אינו מקבל עליו דבר גוזמא, אלא מקבל לשלם את מה שהפסיד לבעלים כמשפט, ואינה 'אסמכתא'. כאן אמר דבר מיותר והוא אמר גוזמא בעלמא.

המקבל לשומשומין זרע חטים אינו מנכה את אדם קיבל קרקע לזרוע שומשמים, שהם כחש הקרקע תכחש הקרקע ולא יכחוש בעליה יקרים יותר מהחטים, ומכחישים את הקרקע יותר מהחטים. זרעה חטים ועשתה כשומשומים, הצליח בזריעתו וגם החטים התייקרו. ונמצא שבעל הבית לא הפסיד במה ששינה, והרויח שהקרקע כחשה כמו בחטים. רב כהנא סבר לומר, שבעל הקרקע מנכה מחלקו את דמי כחש הקרקע שלא כחשה, כמו בזריעת שומשומים²⁰⁵. ואמר לו רב אשי, אנשים אומרים תכחש הקרקע, ולא יכחוש בעליה. המקבל היה צריך לזרוע שומשמן אפילו שהקרקע היתה מכחשת יותר, ולא יכחוש הבעלים לקבל עכשיו פחות והוא וביתו ירעבו.

אדם קיבל קרקע לשומשמים וזרעה חטים ועשתה יותר משומשומים, החטים התייקרו ובאותה שנה זריעת חטין הצליח יותר משל שומשמים. ורבינא סבר לומר שנותנים למקבל את השבחה שביניהם. אמר רב אחא מדפתי לרבינא, מדוע שהוא יקבל את כל השבח שיש בזריעת חטים יותר מזריעת שומשומים, אם רק הוא השביח, הרי גם הקרקע השביחה את החטים?

נהרדעי א' עיסקא זו היא מחצה נהרדעי אמרו, עיסקא זו היא מחצה מלוה ומחצה פקדון²⁰⁶. המקבל סחורה מבעל הבית ושם אותה

כפי מה שהיא שוה כאן, ומוליכה למקום היוקר למחצית השכר, חצי אחריות האונסים עליו כמלוה, וחצי האחריות על הבעלים כפקדון. חכמים עשו תקנה זו שהיא טובה ללוה וטובה למלוה. ועכשיו שאומרים שהיא מחצה מלוה אם הוא רוצה לשתות בהם שכר, להוציא את חצי דמיהם להוצאת ביתו הרשות בידו. ורבא אמר שקוראים לה עיסקא מפני שהנותן יכול לומר לו נתתי לך אותה כדי לעסוק בה ולא לשתות בה שכר²⁰⁷, כיון שמתוך שתעסוק בחלק המלוה שלך ותשתכר תטרח היטב בכל העיסקא²⁰⁸.

ר"א ב"א א' אם מת נעשה מטלטלין אצל רב אידי בר אבין אמר, ואם מת, חציה שהיא מלוה היא מטלטלין של יתומים שאינם

205 והמשנה שאומרת אומדין כמה היתה ראויה הוא חוץ מכחש הקרקע. תוס'.

206 מהמשנה בפ' איזהו נשך אין מושיבין חנוני למחצית שכר א"כ נתן לו שכר טרחו לא לומדים שהוא מחצה מלוה ומחצה פקדון. מפני שהיינו אומרים שיותר מהחצי הוא פקדון ובכ"ז צריך לשלם שכר טרחו כיון שאין שני שלישי פקדון. תוס'.

207 שכשמוציאה אין הקרן שלו קיים ואין למלוה על מה לסמוך. תוס'.

208 רש"י.

משתעבדים לבעל חוב. רבא אמר, שלכן קוראים לה עיסקא, שתהיה קיימת תמיד ויתעסק בה והבעלים יסמכו עליה שלא יוציאנה, ואם הלוח מת יגבה ולא תעשה כמטלטלין שלה בניו. וכיון שהיא צריכה להיות קיימת, הוא סומך עליה כעל קרקע²⁰⁹, ואם מת לא יעשה מטלטלין אצל בניו.

אמר רבא, עיסקא אחת ושני שטרות ההפסד למלוה, משום שבסתם עיסקא יש שליש לבעל הבית בשכר ומחצה בהפסד, כמו שאמרו באיזהו נשך, שאם לא כן הוא נראה כיון שיש מחצה מלוה אם לא היה מקבל מנה בשכר של מחצה פקדון נמצא שטרך בפקדון משום הרבית של המלוה²¹⁰.

ב' עיסקאות ושטר ה' הפסד ללוה שתי עיסקאות ושטר אחד ההפסד של הלוה. אם קבל ממנו היום במנה, ולמחר במנה וכתב שטר על מאתים הלוה הפסיד הלוה, שאם יהא הפסד בזה ושכר בזה לא יחשבו כל אחד לבדו אלא השכר ימלא את הקרן בתחילה ואח"כ יחלקו את המותר. ואם כתב שני שטרות מחשב את ההפסד של זה לבד, והשכר של זה לבד והבעלים יקבל עליו בהפסד את החצי, ובשכר את השליש. ורבא השמיע עצה טובה שיכתוב בעיסקא אחת שטר אחד, ובשתי עיסקאות שני שטרות והדבר יהיה שקול.

209 הטעם שמטלטלין דיתמי לא משתעבדים לב"ח משום שלא עליהם סמך מתחילה, שהרי בידו להוציאם. אבל אלו אין בידו להוציאן וסמך עליהם. רש"י.

210 לכונן מי שנותן עיסקא ב' חבילות בגדים במנה יכתוב שטר של מנה אם מפסיד באחת מן החבילות מדמי הקרן מחמשים חמשה דינרים ומשתכר בחבירתה ט' ו' דינרין אין כאן חשבון להפסד לבד ולשכר לבד אלא נשתכר בסחורה זו ו' דינרין (וישלמו תחילת חבילה החסרה בה' דינרין של ט' ו' דינרים שהרויח בחבילה אחרת ו' דינרין הנותרים הן הן ריוח ויטול מהן מי שנותן עיסקא שליש בשכר והמקבל שני שלישי) ויטלו בעליו מאותם ו' דינרים שליש שהן ג' דינרים ושליש דינר והמקבל יטול שני שלישים אי כתב עליהם שני שטרות כל חבילה שטר של חמשים נמצא חשבון של כל אחד לבדו ויקבל עליו המלוה בהפסד החצי שהוא שני דינרים וחצי ובשכר של חבירתה לא יטול אלא שליש ולא נמצא לחלקו שכר אלא שלשים מעות דהיינו חמשה דינרים דדינר שש מעות כסף פשוטים הן הרי ההפסד דמלוה שתי עיסקאות ושטר אחד הפסיד ללוה. רש"י.